

ANADOLUDA BİR LUTHIER-1 'UD YAPIMCISI GÜVEN YETİŞKİN USTA İLE SÖYLEŞİ'

Ercan BAŞ*1

*Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Müzik Bölümü Müzik Ana Sanat Dalı

Özet

El emeği, göz nuru ve alın teri ile yapılmakta olan zanaat içerikli meslekler, teknolojinin gelişmesi, robotik akıllı makinaların etkin kullanılması ile fabrikasyon ürünlerin artması vb. nedenlerden dolayı artık günümüzde parmakla gösterilir hale gelmektedir. Her alanda olduğu gibi, müzik aletlerinin yapımında da bu durum söz konusudur. Üniversitelerin müzik ile ilgili bölümlerinde çalgı yapım, bakım ve onarım derslerin bir dönemde verilmesi, genel bilgilerin ve kısıtlı zaman diliminde bir kaç uygulamanın dışında çıkamaması pencereyi biraz aralamak gibi bir şeydir. Ancak bu işler ile ilgili bölümlerinin olması akademik düzeyde genç ustaların yetiştirilmesi, yeni teknik ve bilimsel çalışmaların olması ise ülkemiz adına teselli kaynağıdır. Yıllarını çalgı yapım bakım ve onarım çalışmalarına adanmış kişiler (luthier), ustasından gördüklerini öğrenmiş uygulamış veya deneme yanılma yöntemiyle kendisi öğrenmiş, geliştirmiş, çeşitli kişileri yetiştirmiş, hobi veya asıl iş olarak çalışarak geçimini sağlamış ve katkıda bulunmuş ustaların mesleğin inceliklerini, kullandıkları teknikleri ile ilgili bilimsel çalışmaları sergileme olanağı olamayabilir. Bu çalışmada olduğu gibi görüşme sırasına göre farklı çalgıların yapım ustalarının bilgi, beceri ve kullandıkları teknikler vb. ile ilgili bir dizi röportaj çalışması yapılarak bilimsel alana onlar adına bir katkı sunma amacı güdülmüştür. Çalışmada, Anadolu'da Tokat ilinde Ud yapım, bakım ve onarım ustası olarak çalışan Güven YETİŞKİN ile yapılan özel röportajdan ve çeşitli bilgilerin verildiği araştırmadan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müzik, çalgı, çalgı yapım, bakım ve onarım ustası, luthier.

A LUTHIER IN ANATOLIA-1 'INTERVIEW WITH UD PRODUCER MR. GÜVEN YETİŞKİN'

Abstract

Occupational professions being carried out by hand, eye nose and forehead, development of technology, efficient use of robotic intelligent machines, increase of fabrication products and so on. Because of the reasons it is now being shown by finger. This is also the case in the making of musical instruments, as it is in every area. The provision of lecture construction, maintenance and repair courses in universities' musical sections is a bit of a sort of window for general information and a few applications in a limited time period. However, the education of young masters at academic level and the presence of new technical and scientific studies are the source of consolation for our country. The luthier who devoted years to instrument maintenance and repair work has learned how they have learned from their masters and applied them scientifically or experimentally with the techniques they have learned, developed, cultivated various people, worked as hobby or work, it may not be possible to exhibit work. As it is in this study, knowledge, skills and techniques used by the production masters of different instruments according to the order of interview. A number of interviews have been conducted with the aim of providing a contribution to the scientific field in their behalf. The work consists of a special interview with Güven YETİŞKİN who works as a master of Ud construction, maintenance and repair in the province of Tokat in Anatolia.

Keywords: Music, instrument, instrument construction and maintenance, luthier.

1. GİRİŞ

İnsanlar çalgı (müzik enstrümanı) ile müzik yaptığı sürece, çalgı yapım, bakım ve onarım ile ilgili çalışmalar da devam edecektir. İnsanoğlu diğer canlılardan farklı olarak aklını kullanan, işini kolaylaştıracak ve işlerinde kullanmak için özel aletleri düşünen, bulan, yapan veya geliştiren üstün bir canlıdır.

Müziği başlangıçta kendi sesi ve bedeni ile müzik yapmaya başlayan insanoğlu, zamanla çevresindeki objeleri (odun, taş, kemik, deri vb.) kullanarak onlardan düzensiz sesler üreterek bile olsa çeşitli vurmali çalgıları yapmayı öğrendi. Belki de geçmişteki atalarımızın her biri ses çıkaran bir şeyle uğraşarak veya yaparak çalgı yapımına ve müziğe bir açıdan katkıda bulunmuş olabilir.

Fiziksel olarak seslerin sıralı olarak bulunması zaten insan uygarlığının gelişme süreciyle doğru orantılı olmalıdır. Bugün ulaştığımız uygarlık seviyesinde M.Ö. 580-500 yıllarında yaşamış Yunanlı bilim adamı Pisagor'un rolünü inkar edemeyiz. Pisagor, müziğe büyük katkılarda ve hatta bugün kullandığımız notaların kalınlık incelik düzeninin temelini atmış, kütle ve ağırlığın önemini fark ederek oranlar hakkında bir çıkarı açmıştır. Müziğin matematiksel gizemi keşfetmiştir. Bilim insanlarının en önemli özelliklerinden birisi de, fark ettiği farklı durumların nedenini soru sorarak araştırmasıdır. Bir hikayeye göre; Demirci dükkanlarının önünden geçerken çalışan ustaların farklı ağırlıktaki çekiçle farklı büyüklükte olan metallere vuruş anında çıkan seslerin yüksekliklerinin aynı olmayışı dikkatini çekmiş ve bunun nedenini kendine sorarak deneylerle araştırmıştır. Bu bakımdan gerçek anlamda luthierliğe ilk adımı atan kişidir diyebiliriz.

1.1. Luthier Nedir ve Nasıl Yetişir?

Özel anlamı ile telli çalgıları (Ud, Keman, Gitar vb.) yapan kişilere, genel anlamı ile müzik aleti yapmayı meslek edinen kişilere 'luthier'² denmektedir. Fransızca bir kelimedir. El becerisi gerektiren, ahşabı tanıyan, en güzel tınıyı oluşturmak için hassas bir işçilik olarak tanımlayabileceğimiz enstrüman yapımı, geçmişte çekirdekten yetişme denilen çıraklık-kalfalık-ustalık hiyerarşisi çalgı yapım ustası yetişmekte birlikte, günümüzde çeşitli eğitim kurumlarının çalgı yapım bakım ve onarım bölümlerinin verdiği eğitimler sonucunda da yetiştirilmektedir. Ayrıca çeşitli çalgı yapım, bakım ve onarım ile ilgili kurslar ile yetişmiş veya yetişmekte olan ustalara yönelik eğitimler verilerek ve belgelendirilerek kişilere yönelik gelişim sağlanabilir.

Çalgı yapım bakım atölyelerinde bazen bir den fazla ustalar iş yapar. Bu durumda bir çalgıyı yaparken görev paylaşımı yapılabilirler. Örneğin; bir bağlamanın teknesini yapan usta ile zımpara veya cila yapan usta farklı olabilir. Bu aslında fabrikasyon dediğimiz bir yapım olarak değerlendirilebilir, ancak bir çalgı ustası sadece tekne yapıyorsa o konuda iyice uzmanlaşabilir, tercih edilen bir durumdur. Yada sadece keman yayı yapıyorsa yay konusunda ustalaşması söz konusu olur. Bazı kişiler çalgısının tek elden çıkmasını isteyebilir. Ancak, yapılan çalgının ağaç-tel-tutkal kalitesi, cilası, işçiliği, dengesi, oran ve orantısı vb. altın oran veya bu orana çok yakın ise tüm parçaları özenle birleştirildiğinde enstrüman istenilen kalitede olabilir. Çalgı yapıldıktan belli bir süre sonra ağacının gözeneklerinin içerisinde bulunan sıvıların kuruması, cilanın ahşapla bütünleşmesi, tel tınlarının kaynaşması vb. ile istenilen düzeyde olabilir.

Her alanda olduğu gibi bir alanda ustalığın oluşması için, mesleki yatkınlık, yetişme süreci, deneyim, yaptığı işin inceliklerini geliştirecek ve farklı teknikleri sürekli araştırarak ve kendisini geliştirecek bir yapıda olma gibi önemli özellikleri taşıması gereklidir.

1.2. Ülkemizde Luthier Olmak

Geçmişten günümüze enstrümanlar yetenekli çalgı ustaların ellerinde şekil aldılar. Kimisi meraktan, kimisi ticari olarak bu işe gönül verdiler. Onları yapmak için çeşitli aletler, kalıplar ölçekler geliştirdiler. Ağaçların fiziksel ve tını özelliklerini keşfettiler.

Dünyada müzik aletleri yapan kişiler, köklü aileler ve markalar vardır. Örn. Amati ve Stradivaryus, Yamaha, Fender, Ibanez vb.

² a maker of stringed instruments, as violins. (<http://www.dictionary.com/browse/luthier>)

“Türkiye’de çalgı yapım, 1936 yılında Ankara Devlet Konservatuarı’nda bir çalgı yapım atölyesinin kurulması ve Almanya’dan Heinz Schaftrat adında bir uzmanın burada göreve başlamasıyla akademik bir hüviyet kazanmıştır” (Işık ve Uslu, 2012:24).

Ülkemizde de bireysel olarak çeşitli yöresel çalgılarımızı ve diğer müzik aletlerini yapan, bakım ve onarım işleri ile uğraşan çalgı ustalarımız vardır. Her geçen yıl el işçiliği ile ilgili bu ve benzeri meslekler azalmakta veya yerini yeni el değmeyen teknolojilere bırakmaktadır. Aslında alet edevatın kullanılmasında bir açıdan teknolojinin kullanılmasıdır. “Alet işler el övünür” sözü her zaman geçerlidir. Ancak buradaki teknolojiden kasıt mekatronik anlamdaki teknolojidir.

Teknolojinin gelişmesi, science (teknik, akıllı) robotik makinaların etkin kullanılması ve fabrikasyon üretimlerin artmasından dolayı enstrüman yapımı artık günümüzde daha kolay, çeşitli ve seri üretim, kalite, tını, maliyet vb. bir çok bakımlardan olumlu veya olumsuz yönü ve etkiler olabilir.

“Ülkemizde belirtilen kurumların dışında, geleneksel müziklerimizle ilgili çalgıların yapımı, yine geleneksel yöntemlerle ve küçük işletmelerle yürütülürken (son yıllarda İzmir ve İstanbul’da açılan Türk Müziği Konservatuarları, bu alanlarda da eğitim vermeye başlamışlardır.) kurumsal yapı, batı müziği çalgılarının, hala yurtdışından getirildiği ve ülkemizde az da olsa üretilenlerin ise gerek kalite, gerekse azlığı açısından ihtiyaca cevap vermediği söylenebilir” (Kalender, 2001:164).

Ortak nokta bulunduğu zaman yani hem el işçiliği ve teknolojinin kullanılması ile kaliteli ses üreten, dayanıklı harika müzik aletleri üretilebilmektedir. Çalgı yapımında matematiksel ölçülerin hassas ve standart olması çok önemlidir.

Eğitim, deneyim, tecrübe ve birikim vb. kelimeler ustalığı en iyi anlatan kelimelerdir. Çalgı yapım bakım ve onarım alanında yazılmış bilimsel kaynaklar ilgilenen kişilerin bilgilendirilmesi açısından çok önemlidir. Ayrıca kendisini bu konuda yetiştirmiş ustaların tecrübelerini yazıya dökmek, bu alan ile ilgilenenler ve gelecek kuşaklara aktarmak için önemli olacaktır. Uzun yıllar geçip basit bir konuyu veya tekniği bile öğrenmeye çalışmak zaman kaybıdır. Bu konuda karşılaşmış olduğum bir olay bu duruma bir örnektir. Bağlama yapım ustası bir dostumla sohbet ederken “Eskiden bağlamanın perde ayarını kulağımıza göre ileri geri düzelterek buluyorduk, şimdi akort aleti (tuner) kullanarak hatasız ve daha kısa sürede bu işi yapabiliyoruz” demişti. Eğitim almak bilgiye daha doğru ve çabuk ulaşmayı sağlar. Ayrıca bilim ve teknolojiyi takip etmek farklı disiplinler arasında bilgi, beceri, düşünce ve görüş transferleri yapılması önemlidir.

2. AMAÇ

Çalışmada amaç, çalgı yapım bakım ve onarım alanında yıllarını veren, tecrübesini her hangi bir bilimsel araç ile aktarması mümkün olmayan veya imkanı olmayan çeşitli illerdeki yerel çalgı ustaları (luthier) röportaj/lar yapmaktır. Bu sayede ustaları, çalgı yapım, bakım ve onarım ile ilgili tecrübe ve teknikleri, bu alan ile ilgili varsa çeşitli problemleri araştırarak bilgi alınacaktır. Bu konuda kendisini yetiştirmiş ustaların tecrübelerini bilimsel bir dille yazıya dökerek, bu alan ile ilgilenenlere, ilgi duyanlara ve gelecek kuşaklara faydalı olacağı öngörülmüştür.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Kaynak tarama, yerel ustaları araştırma ve ustalarla görüşme yapılarak veriler toplanacaktır. Yapılan görüşmeler öncesinde luthiere mesleği ile ilgili sorulacak olan sorular hazırlanacaktır. Görüşme ses kaydı yapılarak ve görüşme esnasında notlar alınarak kayıt altına alınacak ve fotoğraflar ile görsel olarak belgelecektir.

3.2. Veri Toplama Aracı

Çalgı ustalarına (luthier) söyleşide alanı ile ilgili sorular yöneltilenektir. Sorular özenle, anlaşılır ve detayları açığa çıkaracak şekilde önceden hazırlanmıştır.

Söyleşide yöneltilen sorular görüşme (röportaj) bölümünde verilmektedir. Bu röportaj için onaltı (16) adet standart soru hazırlanmıştır, sohbet sırasında da özel küçük diyalog soruları sorulmuştur. Sorulan sorulardan bazıları şu şekildedir.

-Üretimini yapmış olduğunuz çalgı Ud, sizce en iyi hangi malzemelerden yapılır?

-Bu mesleğe yönelik yetiştirdiğiniz başka birisi var mı?

-Kullandığınız ham maddeler hakkında bilgi verebilir misiniz?

3.3. Veri Çözümleme Teknikleri

Görüşme (röportaj) için önceden hazırlanan ustalık veya mesleki tecrübe ile ilgili sorular karşı taraftan izin alınarak ses kayıt cihazına kaydedilecektir. Yöneltilen sorular araştırma ile ilgili ve araştırmanın amacını yansıtacaktır. Görüşme esnasında ayrıca önemli görülen konular anlık not tutulacaktır. Daha sonra görüşme ile ilgili kayıt altındaki bu notlar ve kayıt kelime kelime deşifre edilerek çözümlenecek ve bilimsel bir dil ile betimlenecektir. Görüşmede ustaların konuşmaları aynen dikte edilecek, Ancak gereksiz tekrar veya anlatım bozukluğu söz konusu olduğunda alınan notlar ile karşılaştırılıp ustaların söylenmek istediği düşünce doğru olarak yansıtılacaktır.

4. BULGULAR

Çalışmada Tokat ilinde bulunan luthierler ile ilgili bulguda, en çok bilinen bu ustalar; Tokat merkezde Güven YETİŞKİN telli ve yaylı çalgılar (ud, keman, viyola), Tokat merkez tarihi Taşhan çarşısında Basri YILDIRIM (Ud ve diğer çalgı bakım onarım), Tokat merkezde Oktay DURSUN (Telli-telsiz zurna, kaval, balaban, mey, davul), yine Tokat'ın Niksar ilçesinde Yaşar GÜÇ üflemleri çalgılar (zurna, mey, dilli-dilsiz kaval, ahşap ney), ve adını bilmediğimiz Almus ilçesinde Salih Usta (bağlama), Reşadiye ilçesinde kaval yapımcıları vardır.

Bu çalışmada çalgı yapım, bakım ve onarım ustası (Luthier) Güven YETİŞKİN ile görüşme yapılarak veriler elde edilmiştir. Usta Tokat ili merkezinde yaşamakta, esas alanı ve mesleği arkeoloji olmasına rağmen başlangıçta bu işe bir hobi olarak başlamış ve daha sonra emekli olunca devam etmiş bir kişidir. Kendisi gibi il merkez ve ilçede sayısı azda olsa çalgı yapan geleneksel ustalar vardır, ancak her usta başka bir çalgıda kendisini geliştirmiştir.

1.3. Luthier Sayın Güven YETİŞKİN ile RÖPORTAJ

Tokat ili merkezinde çalgı yapımı, bakım ve onarım ustası olarak çalışan luthier Güven YETİŞKİN ile röportaj 15.02.2016 tarihinde araştırmacı Ercan BAŞ tarafından çalışmakta olduğu atölyesinde yapılmıştır.



Fotoğraf 1. Luthier Güven YETİŞKİN ile araştırmacı Ercan BAŞ görüşme yaparken.

S1-Kendinizi tanıtır mısınız?

-1959 Tokat merkez doğumluyum. İlk, orta lise tahsilimi Tokatta yaptım. Daha sonra Ankara Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Ankarada bitirdim. Askerlik görevimi yaptıktan sonra daha doğrusu öğrencilik yıllarımda Ud

çalışıyordum ve üniversite yıllarımda da acaba Ud yapabiliyordum düşüncesiyle de o dönemlerde ilk girişimlere başlamış oldum.

S2-Başka bir mesleğiniz var mı, Luthier olmaya nasıl karar verdiniz?

-Dediğim gibi arkeoloji mezunuyum, Tokat Müzesinden de emekliyim. Ortaokul çağlarında Ud çalmaya heveslendim. Evimizde ud, keman, bağlama hepsi vardı zaten çok meraklıyım. Ama Ud'um çok kötüydü. Bende Ankara Üniversitesine başlayınca ordaki koroda enstrümanım çok kötü olduğunu farkettim. Ozaman işte yaptırılmalı ettirelim, babam almadı, iyisini almadı. Bende kafaya koydum, ben kendim yapabilirim diye karar verdim.

S3-Hangi çalgıları yapabiliyorsunuz, en çok yapmayı sevdiğiniz çalgı hangisidir?

-Tabiki ilk göz ağrısı diyebileceğimiz Ud olduğu için, Ud'u çok severek yapıyorum. Keman, Viyola da yapıyorum. Onun dışında ahşap her türlü müzik aletini de onlarıda yapıyorum.



Fotoğraf 2. Luthier Güven YETİŞKİN'in çalgı atölyesi ve tezgah üzerinde yapım aşamasındaki Ud'ları.

S4-Üretimini yapmış olduğunuz çalgı Ud, sizce en iyi hangi malzemelerden yapılır?

-Bence göğsünde yada ses tablası dediğimiz bölümde ladin kesinlikle olmalı. Ama şeyde kullanılıyor selvi ağacından tutunda bazı özel ağaçlar kullanılıyor. Ama ladin olması gerekiyor. Ladinin de kendi içinde çeşitleri var. Kanada ladini, onlar daha çok açık ses istediklerinde kullanılıyor. Kalın kapaklı (ses tahtası) olan çalgılarda Ud gibi zarif çalgılarda değilde, Bağlama, Gitar gibi kalın kapaklı çalgılarda tercih edilebiliyor. Ud ta deformasyon kolay olabiliyor.

-Hangi ağaçta deformasyon daha çok oluyor? Ladin mi?

-Kanada ladini. Ama bizim tercih ettiğimiz daha çok Borçka ladini yani Artvinde çıkar, Gürcistan ladini de vardır.



Fotoğraf 3. YETİŞKİN'in çalgı atölyesi, yapım aşamasındaki göğüs tahtası ve bitmiş udlar.

S5-Bu mesleğe yönelik yetiştirdiğiniz başka birisi var mı?

-Şu anda üniversitede müzik eğitimi müzik öğretmenliğinden mezun öğrenci var iki tane, onlara keman yapımı konusunda yardımcı oluyorum. Devam ediyor, hem öğretmenlik yapıyor, hemde keman yapımı konusunda çalışıyor. Burda Eğitim Fakültesinden mezun oldular, müzik öğretmenliği okudular. Uğur KAYAPINAR ve Ali ÖZLEN öğretmenlik yapıyorlar. Zaman zaman boş vakitlerinde görevlerinin dışında geliyorlar.

-Şimdi yanınızda size yardım eden birisi yok o zaman?

-Yine bir öğretmen arkadaşım var. Oda hem Ud da yardımcı oluyor ama esas keman konusunda daha iyi hale geldi.

S6-Bir çalgıyı ne kadar bir sürede yapabiliyorsunuz? (Ud yapımı için.)

-Mesela şeye bağlı, eğer atölyemize onarıma tamire gelmediyse, sıfırdan tek başına yapılıyorsa, malzemeler hazır olduğu zaman bir haftada herşeyi ile yapabilmekteyim.

S7-Kullandığınız ham maddeler hakkında bilgi verebilirmisiniz?

-Şimdi bir Ud yapımında ahşap kullanılır. Yurt dışından gelen pahalı ağaçlardan kullanıyorum. Teknesinin dışı, tekne, gövde diyelim uzakdoğu ağaçları. Sebebi de, şimdi herkes diyor neden ağaçlar bu kadar pahalı? diye. Uzak doğu ağaçlarının şöyle bir özelliği var. Her iklime uygun olması. Kolay kolay deformasyon (çatlama, eğrilme, bozulma) olmamasından dolayı daha çok tercih ediyoruz.



Fotoğraf 4. YETİŞKİN'in çalgı atölyesi, Wenge ve Macassar Abanozu ağaçları.



Fotoğraf 5. YETİŞKİN'in çalgı atölyesi, ud yapımında kullandığı çeşitli renklerde ağaçlar.

S8-Bu işi yapabilmek için gerekli teknik donanım hakkında genel bilgiler verebilir misiniz?

Testere, matkap ve uçları, çeşitli el delme aletleri, bıçak, ağaç cilası (komalak cila), ağaç tutkalı (boncuk tutkal), macun, kağıt, eye, çekiç, spatula vb. zımpara makinası ancak zımpara makinasını ladinde fazla kullanamıyoruz. Rulonun baskısıyla su damarlarını hava damarlarını ezilebiliyor, tahrip edilebiliyor. Bu da rezonansı (sesin yayılması) engelleyici bir şeydir. O yüzden el rendesi kullanıyorum.



Fotoğraf 6. YETİŞKİN'in çalgı atölyesi aletlerle gitar ses tahtasını yontuyor.

S9-Yaşadığınız ilde (Tokat) sizden başka bu veya benzer bir meslekle uğraşan çalgı ustası varmı?

-Merkezde Taşhanda çarşısında ud yapan Basri YILDIRIM diye birisi var, 1996'da başladı yanılmıyorsam. Ayrıca birde zurna yapan Oktay DURSUN usta var merkezde. Ama kendi kendine heveslenip yardım isteyen, bilgi alan meraklı kişilerde var. İlçelerde de Niksarda kaval yapımcısı var Yaşar GÜÇ, Reşadiyede de kaval ustası olması lazım. Birde Almusta bağlama yapan Salih usta var.

S10-Aynı zamanda iyi bir icracısınız? Bu tür mesleklerde iyi çalabilmenin avantajı nedir?

-Esağfurullah! Ben iyi bir icracı değilim amatör icracıyım.

-Yani çalışıyorsunuz, evet sizi konserlerde gördüm ud çalışıyordunuz. Gayette başarılısınız.

-Bu tür mesleklerde icracı olanın avantajı bence enstrüman yapımında çok önemli. Çünkü ergonometrisinden tutunda, tınları nasıl almanız gerektiğini, yani Ud sanatçısının neler istediğini zaten bilerek yapıyorsunuz. Bir avantaj bence.

-O zaman enstrüman yapımı ile uğraşacakların veya uğraşanların enstrüman çalmayı bilmesi bilmeyen ustaların biraz çalmayı öğrenmesi önemlidir diyerek burdan bir mesaj verelim.

-Öğrenmesi iyi olur ama şimdi yapımcıların %80'ni hiç bilmiyor. Yada sadece tel takmayı akort yapmayı biliyor. Bir kaç notaya basıyor.

-Oyüzden şey çok önemli bir icracı sap kalınlığında ne kadar rahat olacağını biliyor. Müzisyen enstrümanda rahat etmek ister. Müzisyeni yormaması gerekir. Özel siparişler aldığımız oluyor, parmakları kısa olan, el yapısı küçük olan bir icracının isteğine göre, yönlendirmelere göre çalgıyı yaptığımız oluyor.

S11-Mesleğinize yönelik iş durumu, gelir-gider ve tüketicilerin ilgisi hakkında neler söylersiniz?

-Bu şey dengeli bir şey değil.

-İş azmı, çok mu? Önce ondan başlayalım. İşler nasıl?

Tanıdıkça bilindikçe işin potansiyeli artıyor. Yani ilk başta ülke çapında tanınıyoruz. İş durumu artıyor. Ama şimdi uluslararası hatta yurtdışında da tanınıyoruz.

-Müzik okullarında okuyan öğrencilerin yapım bakım ve onarım ile ilgili ihtiyaçları oluyor. Yani tüketicilerin ilgisi artıyor. Meraklı olanların ilgisi artıyor. Yaptığımız enstrümanlar daha çok profesyonel diyebileceğimiz veya profesyonel olma adayı olan insanların tercih edebileceği enstrümanlar. Yani öyle sıra yapımı tarzda değil.



Fotoğraf 7. YETİŞKİN'in yapımını bitirmiş olduğu birbirinden farklı renklerde ud'lar.

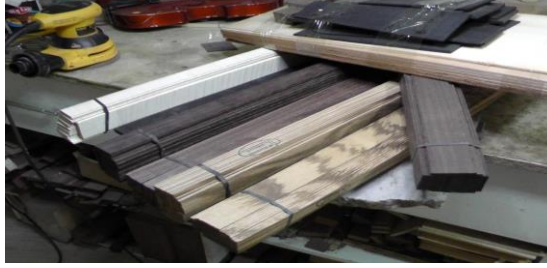
S12-Ham madde elde, üretim, ve pazarlama gibi konularda sorunlarınız nelerdir?

-Ağaçları bulabiliyormusunuz?

-Mesela eskiden ladini bile bulmakta zorlanıyorduk.

Ama şimdi internet ve iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla çok daha kolay temin edebiliyoruz. İtal ağaçları İstanbuldan aracılar yoluyla getiriyoruz. Ülkemizde yetiştirme durumu yok. Yerli ağaçlar var. Ama onların

çalışma riski var. Yani yapıştırdığınız yerin tekrar açılması gibi riski var. Afrikada yetişmiş ağaçların özellikleri daha iyi. Onların rezonans özellikleri de daha iyi.



Fotoğraf 8. YETİŞKİN'in çalgı atölyesi, sınıflandırılmış çeşitli renklerde ağaçlar.

13-Ülkemizde ve dünyada çalgı yapımı ile ilgili yeni nesil gelişmeleri takip edebiliyor musunuz?

Ediyorum tabiki. Sosyal medyadan da yararlanıyoruz. İnternet dolayısıyla yeni geliştirilen enstrümanların resimleri inceliyoruz. Yeni çalgıları görüyoruz, form değişikliklerini görüyoruz. Yeni fikirleri ve değişiklikleri görebiliyoruz.

14-Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile her türlü eşyada olduğu gibi çalgılarda da fabrikasyon vb. seri üretimleri görmekteyiz. Çalgı seçerken nelere dikkat etmeliyiz, kaliteli çalgılar hakkında bilgi verebilir misiniz?

Dengeli ve orantılı olmalı. Kulağa hitap ettiği kadar göze de hitap etmeli yani estetik olmalı, kaliteli malzemeden yapılmalı. Çalgılar farklı ağaçlardan oluşabileceğinden ahşap uyumu dediğimiz desen, damar, sertlik ve renk bakımından birbirine uyumlu ağaçlar kullanılmalı. Özellikle bağlantı yerlerinde ince işçilikli olmalı, ses deliğinden tekne içine bakıldığı zaman ışık sızdırmamalı. Çatlaklık, kırıklık, eğrilik, yamukluk vb. olamamalı. Fırınlanmış ağaç kullanıldığı zaman bel verme dediğimiz ağacın eğrilmesinin önüne geçilebilir. Yormamalı ve rahat çalınmalı.



Fotoğraf 9. YETİŞKİN'in yapım aşamasında olan Ud'u.

15-Çalgıların bakımı, korunması ve saklanması gibi konularda neler söylersiniz?

Çalgıya uygun kaliteli ve koruyucu kılıfı olmalı, aşırı nem, soğuk ve sıcak yerlerde durmamalı, güneş ve yağış altında kalmamalı. Üzerine sıvı döküldüğü zaman yumuşak havlu ile hemen silinmeli kurutulmalı. Uzun süre çalınmayacaksa teller gevşetilmeli.

16-Başka söylemek istediğiniz bir husus var mıdır?

Enstrümanlarınızın kıymetini bilin onu çalarken yapan ustasını da düşünün. Onlar yaşayan varlıklardır. Bir köşede atıl bir şekilde durmasınlar.



Fotoğraf 10.Luthier Güven YETİŞKİN.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Duyduğumuz müziği elde etmek için kullandığımız enstrümanların usta ellerden çıktığını, onlar için emek verildiğini bilmek hem çalgıyı hem ustayı değerli yapar. Müzik beyinde tasarlanır ve seslere ritimlere dönüşür. İyi müzik iyi müzisyenle olur ama müzisyen kaliteli sesi iyi çalgıdan elde eder. İyi çalgı en uygun ağaçtan tutkaldan ciladan malzemeden yapılır. Ama ona şekil veren öyle bir ustadır ki, o da iyi olursa harika işler ortaya çıkar.

Eğitim, deneyim, tecrübe ve birikim vb. kelimeler ustalığı en iyi anlatan kelimelerdir. Uzun yıllar geçip basit bir konuyu veya tekniği deneye deneye bulmaya veya öğrenmeye çalışmak zaman kaybıdır. Ustalarımızın geleneksel yöntemlerle elde ettiği tecrübeleri geleceğe aktarması teorik ve teknik açıdan, el sanatlarının yaşatılması ise kültürel açısından son derece önemlidir.

Ülkemizde bireysel olarak çalışan el yapımı çalgı yapan luthierlerin genel sorunları ve çalgı yapım bakım onarım ile ilgili tespit edilen sorunlara yönelik öneriler şunlardır:

1-Tarih ve kültürün yaşatılmasında el sanatlarını olmazsa olmazdır. El işçiliği veya ince ustalık gerektiren iş kollarının yok olmaması ve sürdürülmesi için, mevcut ustaların yetenekli ve istekli gençleri yetiştirmek üzere yönlendirilmesi milli bir görev olmalı.

2-El işçiliği gerektiren meslekler ve enstrüman yapıcılığı teknik, teorik, maddi ve manevi açılarından kültürel miraslarımız olarak özel veya devlet kurumlarınca desteklenerek yaşatılmalı.

3- Tecrübe ve bilginin yıllarını vermiş ustalarla birlikte yok olmasını önlemek için ustalardan yararlanılarak bu bilgileri bilimsel olarak hazırlanması sağlanmalı.

4- Ustaların kendi bilgi ve becerilerini yeni teknolojilerle tanıştıracak çalışmaların yapılması, yurtdışı veya yurtiçi üniversite veya özel kurumların çalgı yapım bölümleri aracılığıyla bazı teknik eğitimlerin verilmesi, onların daha modern cihazlar ve tekniklerle evrensel standartlarda daha kaliteli çalgılar yapılması sağlanmalı.

5- Yeni neslin bu tür meslekler ile ilgili özellikle okullar aracılığı ile gezi gözlem vb. etkinlikler düzenlenmesi, sosyal iletişim ağlarıyla bilgilendirilmesi, farkındalık sağlanması ve bu sayede meraklı gençler oluşturulmalı.

6-Çalgı yapımında dışa bağımlılığı giderecek adımlar atılması, ülkemize ait çalgıların tanıtımının yapılması, kaliteli çalgılar üreterek ülkemizin Dünya çalgı ihracatında ve ekonomik gelişiminde layık olan yerde olması sağlanmalı.

7-Çalgı yapımı için gerekli aletlerin üretimlerinin yapılması, çalgılarda kullanılan ve ülkemizde yetişebilen ağaçlarla ilgili ağaç dikimi ve orman sanayinin oluşturulması sağlanmalı.

KAYNAKÇA

1-Kalender, Necdet. (2001). *Çalgı Yapım, Bakım Ve Onarımı*, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: XIV, Sayı: 1, Syf. 164.

2-Işık, S. T. ve Uslu, R., (2012). *Türk Müziğinde Ağaç ve Çalgı Yapım Bibliyografyası (Wood in Turkish music and bibliography of instrument making)*, Yıl IV, Sayı 2-2, Syf. 24, "Kültürümüzde Marangozluk", Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun. Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi Online Thematic Journal of Turkic Studies, (www.actaturcica.com)

3- <http://www.dictionary.com/browse/luthier>